

EUROPOS SEMESTRO TEMINĖS INFORMACIJOS SUVESTINĖ VEIKSMINGOS TEISINGUMO SISTEMOS

1. ĮVADAS

Europos Sąjunga grindžiama pagarba pagrindinėms vertybėms, teisinės valstybės principui ir demokratijai. Šios vertybės turi būti saugomos. Kad ES veiktų tinkamai, visos valstybės narės privalo turėti veiksmingas teisingumo sistemas.

Veiksmingos teisingumo sistemos pagrindinės sudedamosios dalys yra kokybė, nepriklausomumas ir veiksmingumas. Veiksmingos teisingumo sistemos yra būtina sąlyga, kad būtų galima sukurti investicijoms ir verslui palankią aplinką, nes jos didina pasitikėjimą visais verslo ciklo etapais. Veiksmingos teisingumo sistemos taip pat būtinos siekiant apsaugoti asmenų teises, ypač socialines teises. Jos itin svarbios siekiant įgyvendinti visus ES teisės aktus, ypač ekonominius, stiprinti tarpusavio pasitikėjimą ir kovą su korupcija. Pastarasis aspektas turi tiesioginį poveikį viešojo sektoriaus biudžetams ir verslo aplinkai.

Kad ir koks būtų nacionalinės teisingumo sistemos modelis ar šią sistemą grindžianti teisės tradicija, esminiai rodikliai, apibūdinantys veiksmingą teisingumo sistemą, yra efektyvumas, kokybė ir nepriklausomumas.

Per Europos semestrą, metinį ekonominės politikos koordinavimo ES lygmeniu ciklą¹,

¹ Europos Komisijos 2017 m. metinėje augimo apžvalgoje pabrėžiama, kad „norint paremti ekonomikos augimą ir užtikrinti aukštos kokybės paslaugas įmonėms ir piliečiams, <...> būtinos veiksmingos <...> teismų sistemos“ [COM(2016) 725 *final*, p. 8].

valstybių narių teisingumo sistemų veiksmingumo gerinimas įvardytas kaip vienas iš svarbiausių struktūrinių reformų sudedamųjų dalių. Dėl tos pačios priežasties nacionalinės teismų reformos tapo susietos su valstybių narių, kuriose įgyvendinamos ekonominio koregavimo programos, struktūriniais veiksniais². Todėl vykdant bet kokią teisingumo sistemos reformą turėtų būti laikomasi teisinės valstybės principo, ES teisės ir Europos teismų nepriklausomumo standartų.

Šio dokumento struktūra yra tokia: 2 skirsnyje pristatomi teisingumo sistemų efektyvumo, nepriklausomumo ir kokybės pokyčiai. 3 skirsnyje pateikiami priemonių, kuriomis galima pagerinti teisingumo sistemos rezultatus, pavyzdžiai. 4 skirsnyje apžvelgiama politikos padėtis.

Kitos aptariamam klausimui aktualios Europos semestro teminės informacijos suvestinės – tai teminės informacijos apie viešojo administravimo kokybę ir profesinių paslaugų reglamentavimą suvestinės.

2016 m. metinėje augimo apžvalgoje jau buvo nurodyta, kad „būtina užtikrinti greitą bylų nagrinėjimą, spręsti bylų nagrinėjimo vėlavimo problemą, didinti teismų nepriklausomumo apsaugą bei gerinti teismų sistemos kokybę, be kita ko, gerinant informacinių ir ryšių technologijų teismuose naudojimą bei taikant kokybės standartus“ [COM(2015) 690 *final*, p. 13].

² Ekonominio koregavimo programose Graikijoje, Portugalijoje (baigtos 2014 m. birželio mėn.) ir Kipre (baigta 2016 m. balandžio mėn.) buvo nustatyta teisingumo sistemos reformos sąlyga.

2. UŽDAVINIŲ NUSTATYMAS

ES teisingumo rezultatų suvestinė³ prisidedama prie Europos semestro – joje pateikiami objektyvūs, patikimi ir palyginami duomenys apie visų valstybių narių teisingumo sistemų kokybę, nepriklausomumą ir efektyvumą.

Ši nuolat plėtojama informacinė priemonė padeda ES ir valstybėms narėms per tam tikrą laikotarpį nustatyti galimus trūkumus, tobulintinus dalykus, gerąją patirtį ir tendencijas.

Nacionalinių teisingumo sistemų veikimo kokybės tyrimą papildo konkrečios šalies vertinimas, kuriame atsižvelgiama į kiekvienos valstybės narės ir jos teisinės sistemos aplinkybes ir ypatumus. Šis vertinimas pristatomas Europos semestro šalių ataskaitose.

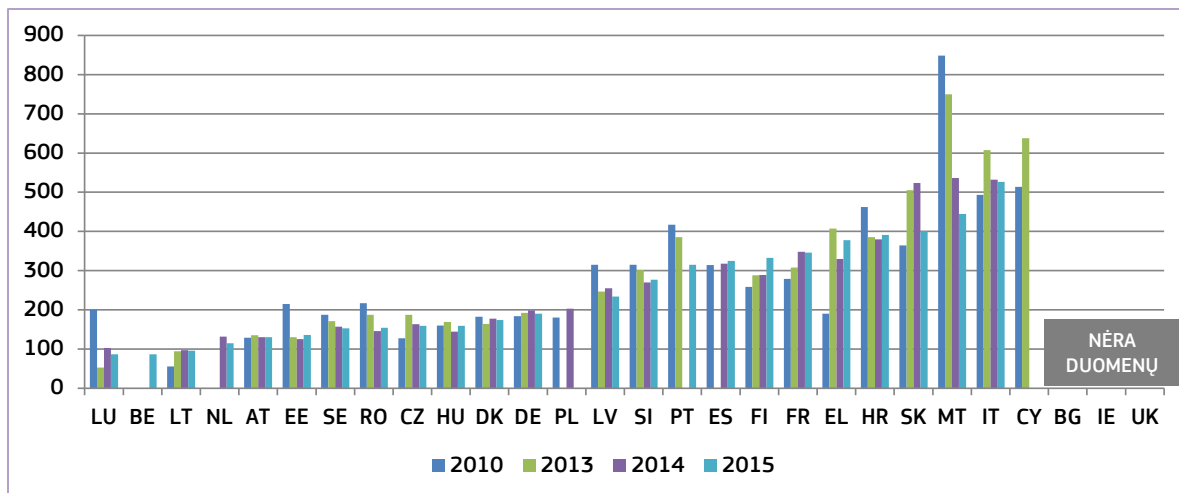
2.1. Teisingumo sistemų efektyvumo gerinimas

Laiku priimami sprendimai turi esminę reikšmę tiek įmonėms, tiek investuotojams, tiek vartotojams. Priimdamos investavimo sprendimus bendrovės vertina įsitraukimo į komercinius, darbo ar mokesčių ginčus arba nemokumo riziką. Todėl bylinėjimosi šalies teismų sistemoje efektyvumas yra svarbus veiksnys.

2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė rodo, kad padėtis labai skiriasi priklausomai nuo valstybės narės ir nuo atitinkamo rodiklio⁴.

Kai kurios valstybės narės ir toliau patiria didelių problemų, susijusių su teisingumo sistemų efektyvumu. Šios problemos – tai ilgai trunkantys pirmosios instancijos teismo procesai, mažas bylų išnagrinėjimo rodiklis ir (arba) didelis neišnagrinėtų bylų skaičius.

1 diagrama. Civilinių ir komercinių ginčo bylų nagrinėjimo trukmė (pirmosios instancijos teismai, dienų skaičius)

Šaltinis – 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė⁵

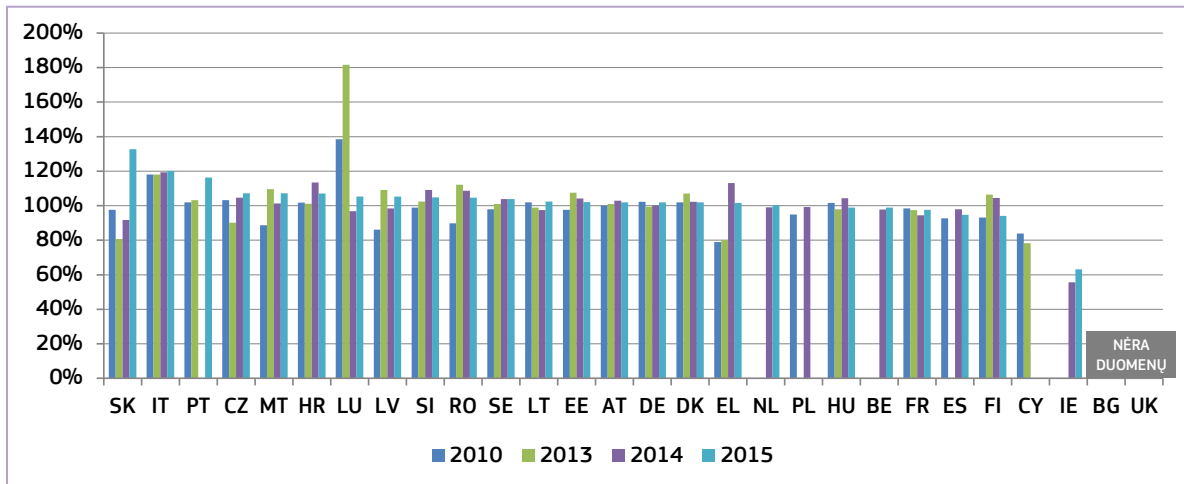
Pastaba. Civilinės ir komercinės ginčo bylos yra susijusios su šalių ginčais, pavyzdžiui, dėl sutarčių.

³ 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, COM(2017) 167 final – http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm.

⁴ Proceso trukmė, bylų išnagrinėjimo rodiklis ir neišnagrinėtų bylų skaičius – standartiniai Europos Tarybos Europos veiksmingo teisingumo komisijos (CEPEJ) nustatyti rodikliai: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

⁵ Grindžiama CEPEJ pateiktais duomenimis. Proceso trukmė yra laikotarpis (dienomis), kurio reikia teismo bylai išnagrinėti, t. y. sprendimui pirmosios instancijos teisme priimti. „Nagrinėjimo trukmės“ rodiklis yra neišspręstų bylų skaičius, padalytas iš išspręstų bylų skaičiaus metų pabaigoje ir padaugintas iš 365 dienų. Pradinėje 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės diagramoje išdėstyta papildoma konkreti kontekstinė informacija, susijusi su padėtimi tam tikrose valstybėse narėse.

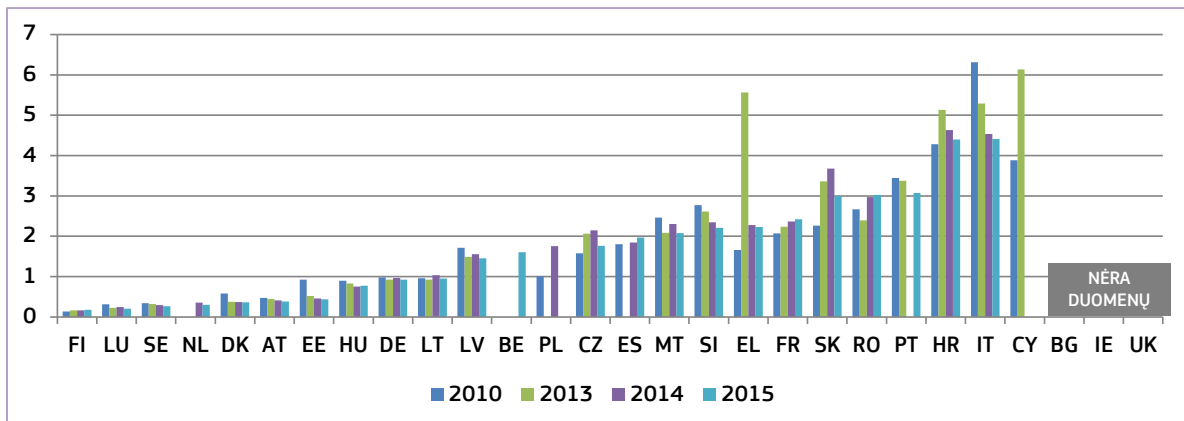
2 diagrama. Civilinių ir komercinių ginčo bylų išnagrinėjimo rodiklis (pirmosios instancijos teismai, proc.)

Šaltinis – 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė⁶

Pastaba. Kai bylų išnagrinėjimo rodiklis yra apie 100 proc. arba didesnis, tai reiškia, kad teismų sistema sugeba išnagrinėti tiek bylų, kiek gauna. Kai bylų išnagrinėjimo rodiklis yra mažesnis negu 100 proc., tai reiškia, kad teismai išnagrinėja mažiau bylų, negu gauna. Pradinėje 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės diagramoje išdėstyta papildoma konkreti kontekstinė informacija, susijusi su padėtimi tam tikrose valstybėse narėse.

3 diagrama. Neišnagrinėtų civilinių ir komercinių ginčo bylų skaičius (pirmosios instancijos teismai, 100 gyventojų)

Šaltinis – 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė⁷

⁶ Grindžiama CEPEJ pateiktais duomenimis. **Bylų išnagrinėjimo rodiklis** yra išspręstų bylų ir gaunamų bylų santykis. Taikant šį rodiklį nustatoma, ar teismas spėja išnagrinėti gaunamas bylas. Bylos nagrinėjimo trukmė yra susijusi su bylų nagrinėjimo teismuose sparta, bylų išnagrinėjimo rodikliu ir susikaupusių neišnagrinėtų (nagrinėtinų) bylų skaičiumi.

⁷ Grindžiama CEPEJ pateiktais duomenimis. **Neišnagrinėtų bylų** skaičius yra gautų, bet neišnagrinėtų bylų skaičius laikotarpio pabaigoje. Neišnagrinėtų bylų skaičius turi įtakos bylos nagrinėjimo trukmei. Pradinėje 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės diagramoje išdėstyta papildoma konkreti kontekstinė informacija, susijusi su padėtimi tam tikrose valstybėse narėse.

Kelių metų duomenys rodo, kad rezultatai nėra pastovūs, o tai reiškia, kad vienais ar kitais metais jie gali būti geresni ar prastesni. Padėtis pagerėjo visų pirma tose valstybėse narėse, kuriose buvo nustatyta, kad įgyvendinant Europos semestrą arba ekonominio koregavimo programas kyla sunkumų. Be to, daugumos valstybių narių proceso trukmė ir civilinių bei komercinių ginčo bylų išnagrinėjimo rodiklis per pastaruosius penkerius metus pagerėjo.

Per pastaruosius dvejus metus taip pat šiek tiek sumažėjo neišnagrinėtų bylų skaičius. Vis dėlto neišnagrinėtų bylų skaičius keliose valstybėse narėse tebėra didelis.

2.2. Teisingumo sistemų kokybės gerinimas

Kokybiškos institucijos, įskaitant veiksmingas nacionalines teisingumo sistemas, turi lemiamos reikšmės ekonomikos rezultatams. Teisingumo sistemos bus veiksmingos, jei kokybė bus užtikrinama visame teismų veiklos procese. Pagerinti teisingumo sistemų kokybę gali padėti tam tikri veiksniai, kurių aktualumas⁸ yra visuotinai pripažintas.

Šie veiksniai, be kita ko, yra:

- modernios informacinės ir ryšių technologijos (IRT), ypač bylų valdymo sistemos;
- teisėjų ir teismo darbuotojų mokymas;
- teismų veiklos stebėjimas ir vertinimas;
- pasitenkinimo tyrimų vykdymas ir
- teismų sistemų tinkamas finansavimas ir aprūpinimas darbuotojais.

2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje patvirtinama, kad padėtis ES iš esmės yra nevienoda, tačiau taip pat pabrėžiama, kad dauguma valstybių narių šiose srityse imasi

konkrečių veiksmų – **dar labiau stengiasi pagerinti savo teismų sistemų kokybę.**

Pavyzdžiui, nors ir toliau dedamos pastangos pagerinti teismų sistemos IRT priemonės, rodikliai patvirtina, kad tam tikrose valstybėse narėse esama spragų (4 diagrama). Nedaug valstybių narių vadovaujasi visapusišku požiūriu į teismų veiklos vertinimą, be kita ko, ir atliekant tyrimus.

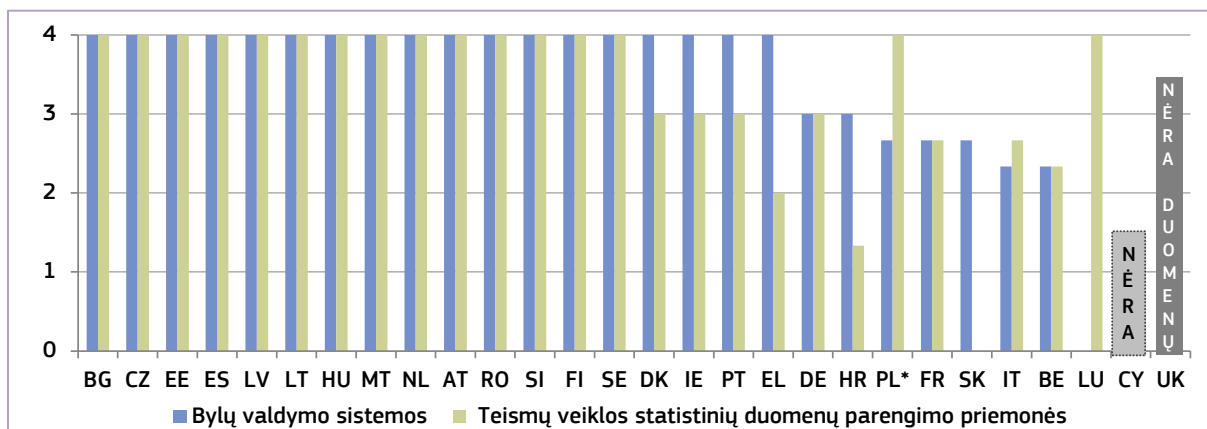
Daugelyje valstybių narių dar reikia išnaudoti visas galimybes taikyti **IRT bylų valdymo sistemas**. Tai, be kita ko, gali padėti tikruoju laiku valdyti bylas, standartizuoti teismo statistinius duomenis, valdyti susikaupusias bylas ir naudoti automatines išankstinio perspėjimo sistemas.

Iš duomenų apie finansinius išteklius matyti, kad išlaidos teismų sistemai daugumoje valstybių narių išlieka gana stabilios (5 diagrama). **Pakankami ištekliai yra būtini, kad teisingumo sistema gerai veiktų**, o teismuose būtų tinkamos sąlygos ir dirbtų kvalifikuoti darbuotojai.

Standartai gali padėti padidinti teisingumo sistemų kokybę (6 diagrama). Dauguma valstybių narių yra nustačiusios šalių informavimo apie jų bylos nagrinėjimo eigą, teismo tvarkaraštį arba galimą vėlavimą standartus, tačiau taiko skirtingus metodus. Automatinis teismų informacijos teikimas yra palankesnis naudotojams negu sistema, kurioje reikalaujama, kad šalys imtųsi veiksmų.

⁸ Žr., pavyzdžiui, CEPEJ „Teisingumo ir teismų kokybės palaikymo kontrolinį sąrašą“ (2008), Europos teisėjų konsultacinės tarybos nuomonė Nr. 6 (2004), skelbiamą adresu <https://rm.coe.int/168074752d>.

4 diagrama. Bylų valdymui ir teismo veiklos statistikai naudojamos IRT priemonės (svertinis rodiklis – min=0, max=4)

Šaltinis – 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė.

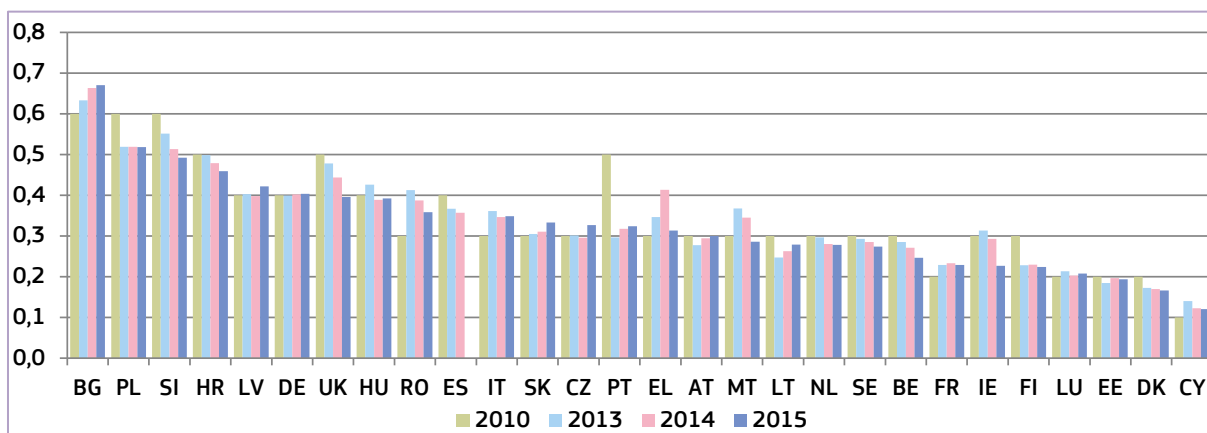
Pastaba. Duomenys apima 2015 m.

Įrangos rodiklis nuo 100 proc. (prietaisai visiškai įrengtas) iki 0 proc. (prietaiso nėra) atitinkamoje diagramoje rodo prietaiso naudojimą teismuose pagal toliau nurodytą skalę:

- 100 proc. = 4 taškai, jeigu taikoma visoms byloms/ 1,33 taško už kiekvieną konkrečią bylą;
- 50–99 proc. = 3 taškai, jeigu taikoma visoms byloms/ 1 taškas už kiekvieną konkrečią bylą;
- 10–49 proc. = 2 taškai, jeigu taikoma visoms byloms/ 0,66 taško už kiekvieną konkrečią bylą;
- 1–9 proc. = 1 taškas, jeigu taikoma visoms byloms / 0,33 taško už kiekvieną konkrečią bylą.

Byla yra susijusi su nagrinėjamo ginčo rūšimi (civilinis / komercinis, baudžiamasis, administracinis ar kitoks ginčas).

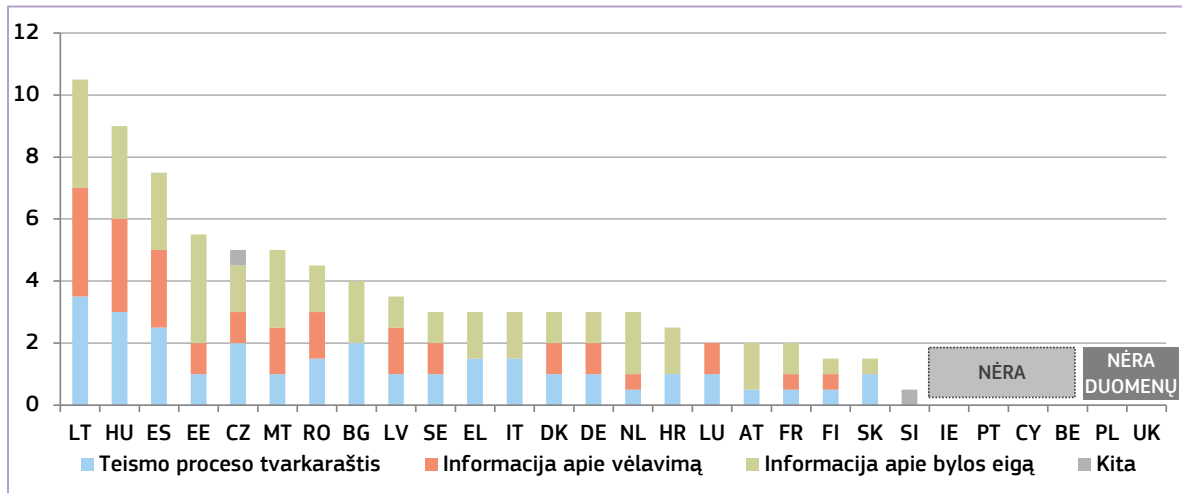
5 diagrama. Bendros valstybės išlaidos teismams, procentinė BVP dalis

Šaltinis – 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė⁹

⁹ Grindžiama Eurostato pateiktais duomenimis. Pradinėje 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės diagramoje išdėstyta papildoma konkreti kontekstinė informacija, susijusi su padėtimi tam tikrose valstybėse narėse.

6 diagrama. Informavimo apie bylos nagrinėjimo eigą standartai

Šaltinis – 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė¹⁰

2.3. Teismų sistemų nepriklausomumas

Teismų sistemos nepriklausomumo reikalavimas neatsiejamas nuo veiksmingų teisių gynimo priemonių, nustatytų ES pagrindinių teisių chartijoje (47 straipsnis). Tai yra esminis veiksmingos teisingumo sistemos elementas.

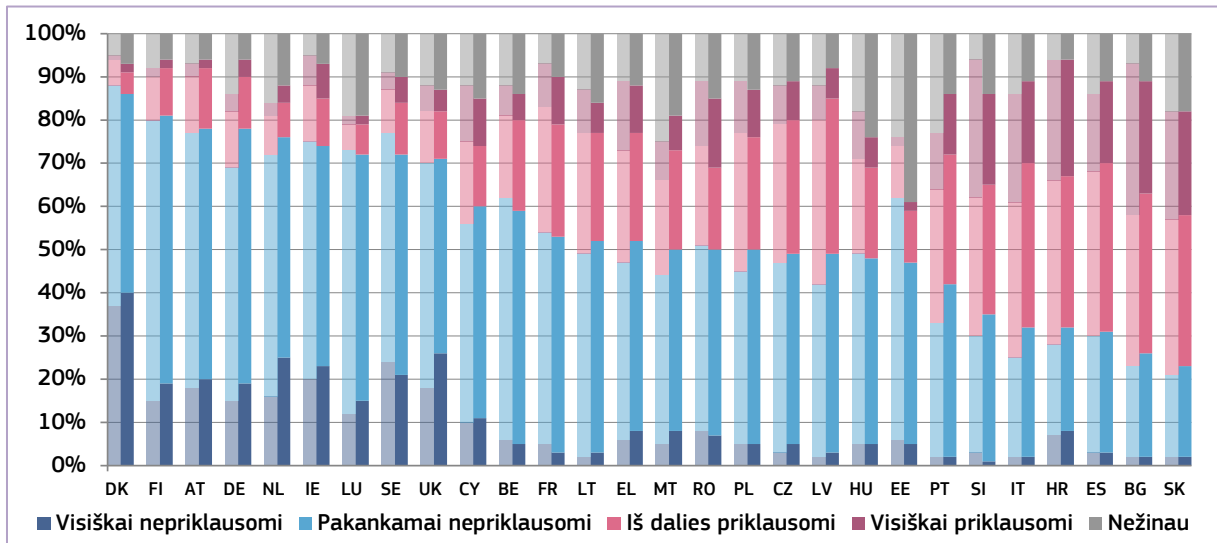
Be to, jis yra svarbus patraukliai investicijų ir verslo aplinkai, nes taip užtikrinamas teisinės sistemos, kurioje veikia įmonės, sąžiningumas, nuspėjamumas ir tikrumas. 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje matyti nepriklausomumo vertinimo visuomenėje pokyčiai, pagrįsti visuomenės ir įmonių apklausomis.

Apklausų rezultatai sutampa su kitų apklausų rezultatais, visų pirma tai pasakytina apie valstybes nares, kuriose teismų nepriklausomumas vertinamas prasčiausiai ir geriausiai.

2017 m. rezultatų suvestinėje toliau aptariamos teisinės teismų nepriklausomumo apsaugos priemonės, taikomos tam tikrose situacijose, kai nepriklausomumui gali kilti pavojus. Vienas iš pavyzdžių – teisėjų perkėlimas be jų sutikimo.

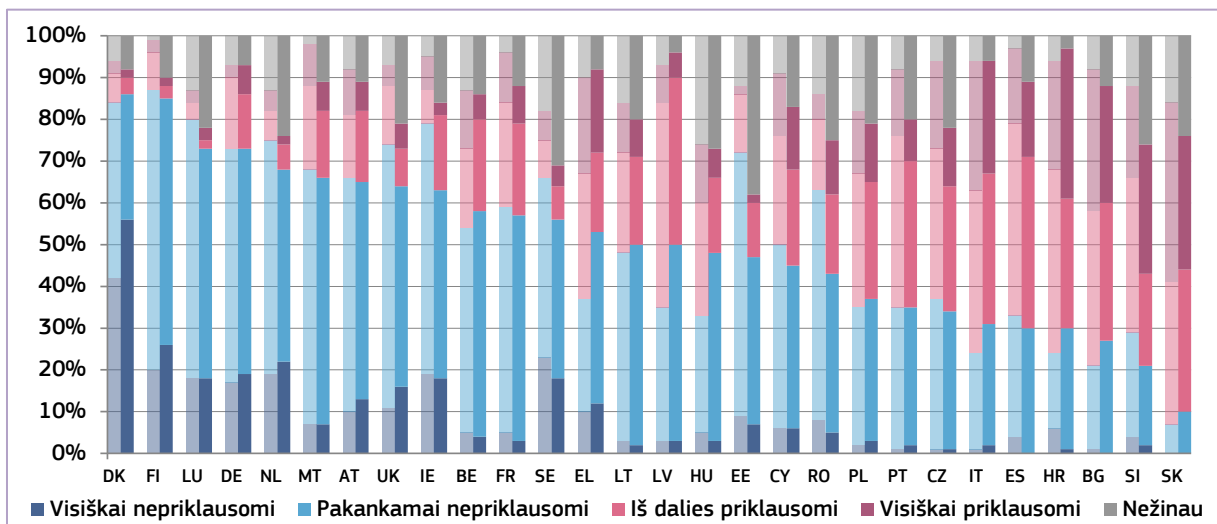
¹⁰ Taškai valstybėms narėms buvo skiriami atsižvelgiant į būdą, kuris naudojamas kiekvienos rūšies informacijai teikti. 1,5 taško – už automatinį pranešimą e. paštu arba trumpąja žinute, 1 taškas – už galimybę visą laiką, kol vyksta bylos nagrinėjimas, su informacija susipažinti internete, ir po 0,5 taško – už informavimą šalių prašymu, teismo nuožiūra arba už bet kokią kitą naudojamą būdą.

7 diagrama. Kaip visuomenė vertina teismų ir teisėjų nepriklausomumą¹¹

Šaltinis – Greitoji „Eurobarometro“ apklausa FL447¹²

8 diagrama. Kaip įmonės vertina teismų ir teisėjų nepriklausomumą¹³

Šaltinis – Greitoji „Eurobarometro“ apklausa FL448¹⁴

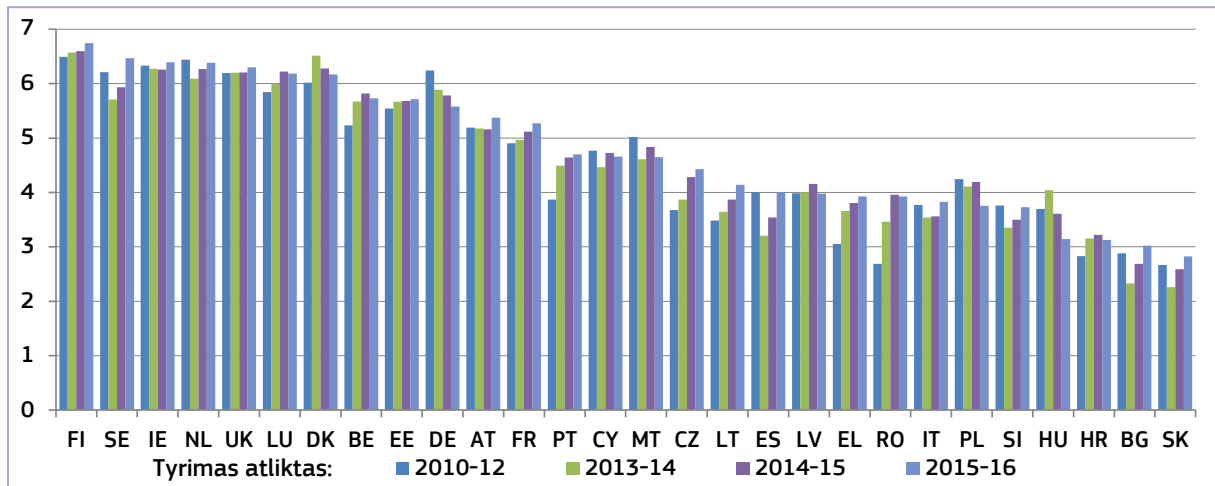
¹¹ Šviesios spalvos (skiltis kairėje kiekvienai šaliai) rodo 2016 m. padėtį. Tamsios spalvos (skiltis dešinėje kiekvienai šaliai) rodo 2017 m. padėtį.

¹² 2017 m. sausio 25–26 d. atlikta greitoji „Eurobarometro“ apklausa FL447. Buvo pateiktas toks klausimas: „Iš to, ką žinote, kaip įvertintumėte teisingumo sistemą (savo šalyje), kiek tai susiję su teismų ir teisėjų nepriklausomumu? Ar teigtumėte, kad jie visiškai nepriklausomi, pakankamai nepriklausomi, iš dalies priklausomi arba visiškai priklausomi?“

¹³ Šviesios spalvos (skiltis kairėje kiekvienai šaliai) rodo 2016 m. padėtį. Tamsios spalvos (skiltis dešinėje kiekvienai šaliai) rodo 2017 m. padėtį.

¹⁴ 2017 m. sausio 25 d. – vasario 3 d. atlikta greitoji „Eurobarometro“ apklausa FL448. Buvo pateiktas toks klausimas: „Iš to, ką žinote, kaip įvertintumėte teisingumo sistemą (savo šalyje), kiek tai susiję su teismų ir teisėjų nepriklausomumu? Ar teigtumėte, kad jie visiškai nepriklausomi, pakankamai nepriklausomi, iš dalies priklausomi arba visiškai priklausomi?“

9 diagrama. Teismų nepriklausomumo vertinimas

Šaltinis – Pasaulio ekonomikos forumo¹⁵ duomenys, paskelbti 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje. Didesnė vertė reiškia geresnę nuomonę.

Europos standartais¹⁶ reikalaujama, kad teismų nepriklausomumas teisingumo sistemoje būtų veiksmingai saugomas teisinėmis apsaugos priemonėmis (struktūrinis nepriklausomumas).

Pavyzdžiui, teisėjai neturėtų būti perkeltami į kitas teises pareigas be jų pačių sutikimo, išskyrus atvejus, kai imamasi drausminių sankcijų ar vykdoma teismų sistemos reforma.

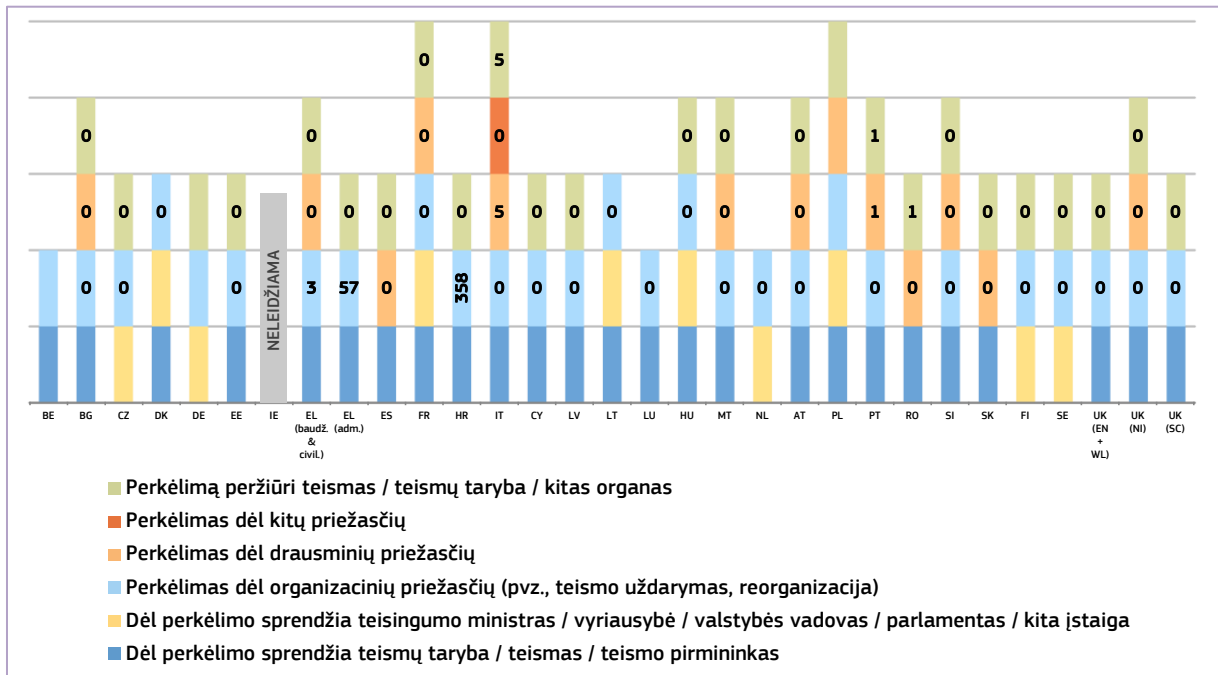
Tai reikalinga siekiant išvengti nepagrįsto spaudimo teisėjui. 10 diagramoje parodyta, ar toks perkėlimas apskritai leidžiamas, ir jeigu taip, tai kurios valdžios institucijos dėl jo sprendžia, kokiomis priemonėmis (pvz., organizacinėmis, drausminėmis) remiantis tai daroma ir kokios galimybės yra peržiūrėti sprendimus dėl perkėlimo¹⁷.

¹⁵ Pasaulio ekonomikos forumo (PEF) rodiklis grindžiamas tyrimo respondentų atsakymais į klausimą: „Kiek jūsų šalies teismai yra nepriklausomi nuo valdžios, piliečių ar įmonių įtakos? [1 – visiškai priklausomi; 7 – visiškai nepriklausomi]“. Atsakymus į apklausą pateikė visų atitinkamų šalių pagrindiniuose ekonomikos sektoriuose (žemės ūkio, gamybos pramonės, ne gamybos pramonės ir paslaugų) veikiančių įmonių atstovai. Apklausą atliekama įvairiais formatais, įskaitant asmeninius pokalbius ar interviu telefonu su įmonių direktoriais, paštu siunčiamas popierines formas ir internetines apklausas: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>.

¹⁶ Visų pirma, 2010 m. lapkričio 17 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2010) 12 valstybėms narėms dėl teisėjų: nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės.

¹⁷ Rekomendacija CM/Rec(2010)12, 52 punktas.

10 diagrama. Teisėjų perkėlimo bei jų sutikimo apsaugos priemonės (teisėjų nepašalinamumas)

Šaltinis – 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė¹⁸. Skaičius virš skilties rodo, kiek teisėjų buvo perkelta bei jų sutikimo 2014 m. (jei nėra jokio skaičiaus, tai reiškia, kad nėra duomenų).

3. POLITIKOS SVERTŲ UŽDAVINIAMS SPRĘSTI NUSTATYMAS

Struktūrinės reformos, kuriomis galima spręsti pirmiau nurodytus iššūkius, apima ir struktūrinės priemonės, ir labiau su veikla susijusias priemones.

Struktūrinės reformos apima:

- teismų organizacinės struktūros pertvarkymą;
- teismų žemėlapio peržiūrą;

- procesinių taisyklių modernizavimą ir supaprastinimą;
- teismų tarybos reformavimą;
- teismų darbuotojų profesijų ir kitų teisinių profesijų reformavimą;
- teisinės pagalbos teikimo reformavimą;
- teismų sprendimų vykdymo gerinimą;
- atsitiktinio bylų paskyrimo skatinimą;
- teismo bylų valdymo proceso modernizavimą ir skaidrumą;
- skatinimą naudotis naujomis informacinėmis technologijomis ir
- alternatyvaus ginčų sprendimo plėtros skatinimą.

¹⁸ Duomenys surinkti naudojantis atnaujintu klausimynu, kurį Komisija parengė glaudžiai bendradarbiaudama su Europos teismų tarybų tinklu (ENCJ). Teismų tarybų neturinčių arba ENCJ nepriklausančių valstybių narių atsakymai buvo gauti bendradarbiaujant su ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklu. Valstybės narės išdėstytos savo geografinių pavadinimų originalo kalba abėcėlės tvarka. Stulpelių aukštis nebūtinai parodo apsaugos priemonių veiksmingumą. Pradinėje 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės diagramoje išdėstyta papildoma konkreči kontekstinė informacija, susijusi su padėtimi tam tikrose valstybėse narėse.

Šios struktūrinės reformos yra **pagrindiniai politikos svertai, kuriais siekiama užtikrinti, kad teismų sistemos būtų veiksmingos, ir sukurti palankesnę verslo ir investicijų aplinką.**

Ekonominis poveikis, kurį lemia visiškai veikiančios teisingumo sistemos, pateisina šias pastangas. Veiksmingos teisingumo sistemos turi esminę reikšmę užtikrinant pasitikėjimą vykstant verslo ciklui. Teismų sistemos, užtikrinančios teisių įgyvendinimą, teikia daug naudos. Kreditoriai yra labiau linkę skolinti. Įmonės atgrasomos nuo oportunistinio elgesio. Sumažinamos sandorių išlaidos. Inovacinio verslo subjektai, kurie dažnai remiasi nematerialiuoju turtu, pvz., intelektinės nuosavybės teisėmis, yra labiau linkę investuoti.

Veiksmingų nacionalinių teismų sistemų svarba mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ) buvo pabrėžiama 2015 m. apklausoje¹⁹, kurioje inovacijų ir intelektinės nuosavybės teisių klausimais buvo apklausta beveik 9 000 Europos MVĮ.

Iš apklausos visų pirma paaiškėjo, kad vienos iš pagrindinių priežasčių, kodėl MVĮ nesikreipia į teismą, kad būtų pradėta intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo procedūra, yra išlaidos ir ilga teismo proceso trukmė.

Gerai veikiančių nacionalinių teismų sistemų naudingas poveikis ekonomikai pabrėžiamas įvairioje literatūroje ir tyrimuose²⁰. Tai savo leidiniuose pabrėžia ir Tarptautinis valiutos fondas²¹, Europos

¹⁹ Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba (EUIPO), 2016 m. intelektinės nuosavybės MVĮ rezultatų suvestinė.

²⁰ Alves Ribeiro Correia, Antas Videira, Troika's Portuguese Ministry of Justice Experiment: An Empirical Study on the Success Story of the Civil Enforcement Actions, *International Journal for Court Administration*, Vol. 7, No. 1, July 2015; publikacijoje patvirtinamos sėkmingai Portugalijoje įgyvendintos reformos.

²¹ TVF, *Fostering Growth in Europe Now*, 18 June 2012.

Centrinis Bankas²², EBPO²³, Pasaulio ekonomikos forumas²⁴ ir Pasaulio bankas²⁵. Pavyzdžiui, 2015 m. Portugalijos civilinių teismų sistemos tyrimas parodė, kad dėl reformų, atliktų įgyvendinant ekonominio koregavimo programą, teismo procesų trukmė sutrumpėjo daugiau kaip trečdaliu²⁶.

Taip pat yra įrodymų, kad veiksmingos teisingumo sistemos buvimas konkrečioje šalyje skatina investicijas²⁷. Tyrimais nustatyta teigiama koreliacija tarp įmonių dydžio ir veiksmingų teisingumo sistemų. Ir priešingai, ten, kur teisingumo sistema veikia su trūkumais, pastebimos silpnesnės paskatos investuoti ir kurti darbo vietas²⁸.

Veiksminga kova su korupcija taip pat yra svarbi palankiai verslo aplinkai sukurti.

Galiausiai pasitikėjimas gerai veikiančiomis teismų sistemomis skatina verslumą ir kitų panašių tikslų įgyvendinimą. Ir priešingai, teismų sistemų trūkumai lemia didesnes skolinimosi išlaidas²⁹.

²² ECB, *Adjustment and growth in the euro area*, 16 May 2013. paskelbta <http://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2013/html/sp130516.en.html>.

²³ Žr., pvz., *What makes civil justice effective?*, OECD Economics Department Policy Notes, No. 18 June 2013, ir *The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics*, OECD Economics Department Working Papers, Nr. 1060.

²⁴ World Economic Forum, *The Global Competitiveness Report; 2013–2014*, paskelbta http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.

²⁵ Pasaulio bankas, *Doing Business 2014*; paskelbta [http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB14-Full-Report.pdf](http://www.doingbusiness.org/~/media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB14-Full-Report.pdf).

²⁶ Alves Ribeiro Correia / Antas Videira (2015), ten pat.

²⁷ Žr. *IMF Country Report No. 13/299*.

²⁸ Žr. Ispanijos banko darbinį dokumentą Nr. 1303; Italijos banko darbinį dokumentą Nr. 898; *IMF Country Report 13/299*.

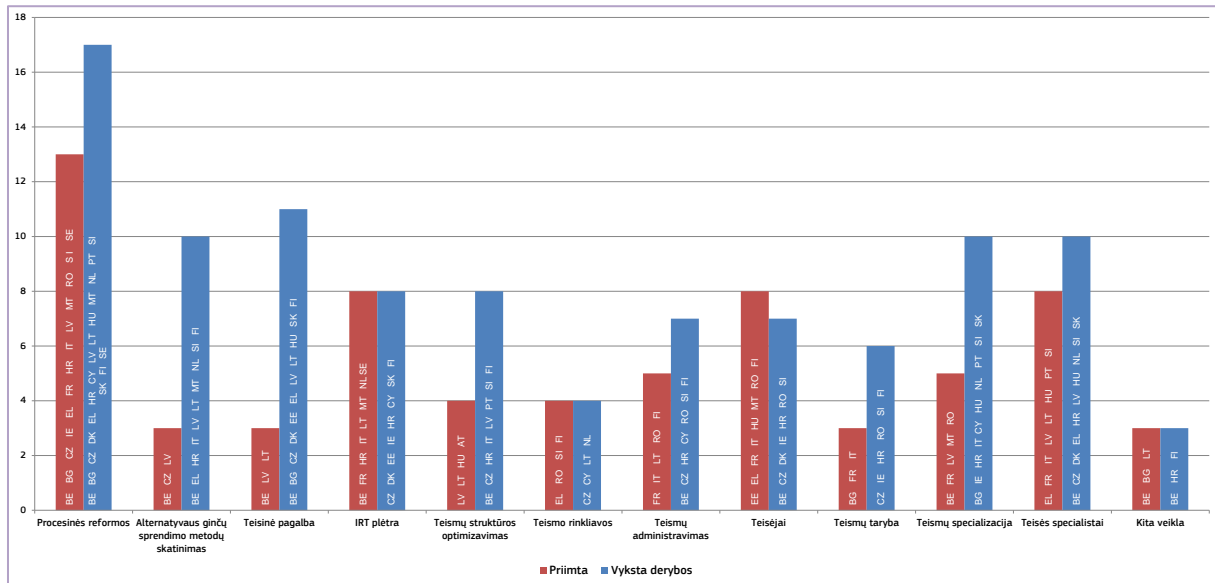
²⁹ *IMF Country Report 13/299*.

4. DABARTINĖS POLITIKOS PADĖTIES KRYŽMINĖ PATIKRA

Iš 2017 m. Europos semestro šalių ataskaitų matyti, kad kai kurios valstybės narės ir toliau patiria didelių problemų, susijusių su teisingumo sistemų

veiksmingumu. Per 2017 m. Europos semestrą ES Taryba, vadovaudamasi Europos Komisijos pasiūlymu, Kroatijai, Kipriui, Italijai, Portugalijai ir Slovakijai skirtose rekomendacijose rekomendavo pagerinti teisingumo sistemų veiksmingumą.

11 diagrama. Teisingumo reformų žemėlapis ES (patvirtintos priemonės ir derybomis derinamos iniciatyvos)

Šaltinis – 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė

Iš kryžminio įvertinimo matyti, kad nemažai valstybių narių savo teisingumo reformas remia Europos struktūrinių ir investicijų fondų (ESI fondų) lėšomis. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ES teikia 4,2 mlrd. EUR paramą iš ESI fondų viešojo administravimo institucijų gebėjimams stiprinti, tai apima ir teisingumo reformą. Savo programavimo dokumentuose 14 valstybių narių³⁰ nurodo, kad teisingumas yra viena ESI fondų lėšomis remtina sritis.

Komisija pabrėžia, kad naudojant fondų lėšas svarbu vadovautis į rezultatus orientuotu požiūriu: šio požiūrio taip pat reikalaujama laikytis ESI fondų reglamente³¹. Komisija kartu su

valstybėmis narėmis nagrinėja, kaip kuo geriau įvertinti ESI fondų poveikį atitinkamoms teisingumo sistemoms.

Komisija toliau remia teisingumo reformas teikdama techninę paramą, taip pat per savo Paramos struktūrinėms reformoms tarnybą. Tai siejama su ekonominio koregavimo programomis, ypač Kipre ir Graikijoje, ir su bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmu Bulgarijoje ir Rumunijoje.

Siekdamos pagerinti savo teisingumo sistemų veiksmingumą, valstybės narės įgyvendina novatoriškas priemones ir taiko novatorišką praktiką. Toliau pateikiami pavyzdžiai.

1) Ryšių centras teismo dokumentams platinti Slovėnijoje (EVIP)³². Šis centras veikia kaip centrinis teismo dokumentų

³⁰ Bulgarija, Čekija, Graikija, Ispanija (tik ERPF), Kroatija, Italija, Latvija, Lietuva, Malta, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovakija ir Slovėnija.

³¹ Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, 2013 12 20.

³² [Quality of Public Administration – A Toolbox for Practitioners](#), Europos Komisija, 2017 m.

registas visoje Slovėnijos teisingumo sistemoje. Centras gerokai sutrumpino teismo dokumentams parengti ir pristatyti reikalingą laiką, o dėl to sutrumpėjo teismo proceso trukmė. Be to, teismo darbuotojai atlaisvinti nuo administracinio darbo: jiems nebereikia spausdinti tekstų, sudėti juos į vokus ir išsiųsti, todėl lieka daugiau laiko esminiam darbui.

2) Atvira prieiga prie teismų praktikos Rumunijoje. Teisingumo ministerija ir teismai skelbia informaciją, kurios šalims reikia, kad jos galėtų sekti savo bylų eigą teismuose (šalių vardus ir pavardes, posėdžių datas, ginčo dalyką ir sprendimo santrauką). 2015 m. Rumunijos teisės informacijos instituto fondas (RoLII fondas) sukūrė naują portalą, kuriame suteikia viešą prieigą prie visų teismo sprendimų visais

atvejais. Ši prieiga apima visus proceso etapus, įskaitant bylas, kurias dar galima apskųsti apeliacine tvarka, tačiau joje taip pat laikomasi teisės į privatumą.

3) Teismo e. paslaugų portalas Latvijoje. Siekiant pagerinti visuomenei ir verslo subjektams teikiamą informaciją apie teismų paslaugas, nacionaliniame teismų portale (<https://manas.tiesas.lv/eTiesas/>) dabar pateikiama vartotojams patogesnė sąsaja su elektroninėmis paslaugomis ir atnaujinta informacija apie teismus. Patobulinimai:

- pareiškimų pateikimo teismui internetinė platforma;
- galimybė internetu užpildyti ir pateikti formas;
- galimybė internetu sekti teismo procesą;
- elektroniniai pranešimai ir
- advokatų bei prokurorų laisvo darbo laiko kalendorius.

Kartu taikant visas šias priemones teismų sistema gali sumažinti sustabdytų bylų skaičių ir pagreitinti teisminį nagrinėjimą, be kita ko, sklandžiau vykdyti tarpvalstybinius procesus.

Data: 2017 11 09

5. NAUDINGOS NUORODOS

- 2017 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, COM(2017) 167 *final*
http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm
- *Quality of Public Administration — A Toolbox for Practitioners*, Europos Komisija (2017)
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8055>